

Středoškolská technika 2024

**Setkání a prezentace prací středoškolských studentů
na ČVUT**

Vilém Katz a východní Židé v Čechách

Denis Mála

Gymnázium, Milevsko, Masarykova 183

Gymnázium, Milevsko, Masarykova 183

Vilém Katz
a východní Židé v Čechách

Maturitní práce z dějepisu

Denis Mála
2023/2024

Abstrakt

Ve své maturitní práci jsem se zaměřil především na Židy pocházející z východních oblastí Evropy. Budu zkoumat historický vývoj jejich životních podmínek a významné události v tomto regionálním kontextu. Nakonec jsem se podrobněji zabýval osudy židovské rodiny Katzových, která bydlela v Milevsku.

My graduation thesis is focused mainly on Jews from eastern Europe. I will examine important events and the history of their living conditions in eastern Europe. Last two chapters are devoted to the Katz family, that lived in Milevsko.

Klíčová slova

Aškenázští Židé, Židé, židovství, Milevsko, Československo, Rakousko-Uhersko, východní Evropa, antisemitismus

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem maturitní práci vypracoval samostatně a na základě literatury a pramenů uvedených v Seznamu použitých zdrojů.

V Milevsku dne 1. března 2024

.....

Poděkování

Moje díky patří Elišce Vilímové, Nele Kahounové a Báře Sulanové, které se mnou ve 3. ročníku pracovaly ve skupině v rámci projektu Kameny zmizelých, a spolu jsme našli základní fakta o rodině Katzových.

Obsah

Úvod5

1. Východní Židé7

1.1 Východní Židé v carském Rusku10

2. Židé v Rakousku-Uhersku a v Čechách12

Příchod východních Židů za 1. světové války14

2.2 Východní Židé v době první ČSR (Podkarpatská Rus)15

2.3 Vývoj počtu východních židů za 1. ČSR17

3. Osudy rodiny Viléma Katze19

3.1 Historie domu rodiny Katzových21

Závěr23

Prameny a literatura24

Přílohy26

Úvod

Toto téma jsem si vybral díky svému zapojení do projektu Kamenů zmizelých v minulém školní roce. Spolu se spolužáky jsme se pod vedením naší paní učitelky Mgr. Hany Krajíkové dali do hledání základních informací o zmizelých židovských rodinách a spoluobčanech z Milevska. Já jsem pracoval ve skupině, která si vybrala rodinu Katzových.

Rodina Katzových žila nedaleko milevského gymnázia v Sokolovské ulici, která se nachází přímo za gymnáziem. V této ulici žilo i mnoho dalších Židů a najdeme v ní i bývalou synagogu.

Tato rodina byla pro židovskou komunitu v Milevsku velmi významná. Jeden z členů rodiny jménem Vilém Katz byl totiž rabín. Pocházel z východní části Maďarska, kde žili ortodoxní východní židé. To se nakonec stalo důvodem, proč jsem se rozhodl pro maturitní práci na téma Židé z východních částí Evropy.

V této práci se co nejlépe pokusím popsat historii ortodoxních Židů ve východní Evropě a také v našich zemích za různých etap historie. Na závěr se nakonec zaměřím na rodinu Katzových, u které se povedlo dohledat i fotky členů rodiny.

Jako hlavní zdroj informací využívám hlavně sekundární zdroje dostupné na internetu. Z primárních zdrojů to jsou například webové stránky Státního oblastního archivu Třeboň, kde jsou dostupné sčítací archy, jež mi poskytly cenné informace o předchozích obyvatelích domu rodiny Katzových, a web Geni, kde se podařilo dohledat fotky všech čtyř rodinných příslušníků. Dále pro mě byl důležitý také web Holocaust.cz; tam jsem dohledal informace o transporth, kterými se rodina dostala do Terezína, a nakonec i do Osvětimi. Ze sekundárních zdrojů mi klíčové informace k rodině Katzových poskytly knihy Židé na Milevsku a Even zikaron: paměť židovských náhrobních kamenů, ze kterých jsem čerpal převážnou část informací o rodině

Katzových. Dalšími cennými sekundárními zdroji mi byly kniha Dějiny židovského národa a web Jewish Virtual Library, které mi poskytly velké množství informací o historii východních Židů.

1. Východní Židé

Aškenázští Židé tvoří asi polovinu dnešních Židů¹. Jako Aškenaz se v raně středověké hebrejské literatuře označuje oblast Porýní, s židovskými obcemi jako Špýr, Mohuč a Kolín nad Rýnem² a ve středověku se tak označovaly i oblasti východní Francie³.

V roce 1182 byli Židé vyhnáni z Francie⁴ a ve 12. a 13. století se aškenázští Židé stávali terčem masakrů i v Německu⁵, postupně se proto velká část přesunula do zemí střední, východní a také severní Evropy⁶. Někteří se přestěhovali do sefardského Španělska⁷.

1.1 Východní Židé v polském státě

Až do rozdělení Polska měli zakázáno vstupovat na ruské území⁸, čímž bylo Židům znemožněno osidlování dále na východ⁹. To mělo za následek intenzivní osidlování Polska a později i Litvy a Ukrajiny¹⁰. V Polsku jich mezi lety 1500 a 1575 přibýlo více než 100 000¹¹ a díky systému půjčování peněz se významně podíleli na rozvoji částí východní Evropy¹². Navíc králové přišli na způsob, jak na Židech začít vydělávat. Některým městům například

¹ DNA ze středověkého Německa vypovídá o aškenázských Židech. www.izrael.cz. [online]. [cit. 2024-2-25] Dostupné z <https://www.israel.cz/2022/12/dna-ze-stredovekeho-nemecka-vypovida-o-askenazskych-zidech/>

² Kdo jsou aškenázští Židé. temata.rozhlas.cz. [online]. [cit. 2024-2-25] Dostupné z <https://temata.rozhlas.cz/kdo-jsou-askenazsti-zide-7994869>

³ Kdo jsou aškenázští Židé. temata.rozhlas.cz. [online]. [cit. 2024-2-25] Dostupné z <https://temata.rozhlas.cz/kdo-jsou-askenazsti-zide-7994869>

⁴ Judaism: Ashkenazim. www.jewishvirtualibrary.org. [online]. [cit. 2024-2-25] Dostupné z <https://www.jewishvirtuallibrary.org/ashkenazim>

⁵ Tamtéž

⁶ Kdo jsou aškenázští Židé. temata.rozhlas.cz. [online]. [cit. 2024-2-25] Dostupné z <https://temata.rozhlas.cz/kdo-jsou-askenazsti-zide-7994869>

⁷ Judaism: Ashkenazim. www.jewishvirtualibrary.org. [online]. [cit. 2024-2-25] Dostupné z <https://www.jewishvirtuallibrary.org/ashkenazim>

⁸ JOHNSON, Paul. *Dějiny židovského národa*. Přeložil Věra LAMPEROVÁ, přeložil Jan LAMPER. Praha: Rozmluvy, 1995. ISBN 80-85336-31-6. *Dějiny židovského národa*, s. 246

⁹ *Dějiny židovského národa*, s. 246

¹⁰ *Dějiny židovského národa*, s. 246

¹¹ *Dějiny židovského národa*, s. 246

¹² *Dějiny židovského národa*, s. 246

prodávali povolení k vypovězení Židů¹³ a převážná část daní, co rabináty a obecní židovské rady vybrali od Židů, byla předána koruně, která je na oplátku chránila¹⁴.

Po vytvoření Svazu brest-litevského v roce 1569 se Židům z Polska otevřela cesta do Litvy a na Ukrajinu.¹⁵ V roce 1648 jich na Ukrajině podle sčítání žilo již 51 325¹⁶. Přitom předtím zde žily jen 4 000 Židů ve dvaceti čtyřech židovských sídlištích¹⁷. Židé zde zakládali vesnice a městysy zvané štetly¹⁸. Šetl je výraz z jidiš, který označuje obce převážně ve východní Evropě, kde před druhou světovou válkou žila většina obyvatel židovského původu¹⁹. Zachovávali zde svou kulturu a zvyky²⁰, kromě nich ve štetlech žili i katoličtí (Polsko) a pravoslavní (Ukrajina) rolníci, kteří pobývali na jejich okrajích²¹.

Židé zastávali důležitá místa ve společenských i vládních funkcích a byli například vládními poradci. Jejich síla spočívala v umění rychle se chopit nových příležitostí²² a schopnosti rychle analyzovat a řešit nové situace²³. V tom křesťané zaostávali²⁴. Polským magnátům vedli účetnictví, hospodářský deník a korespondenci²⁵. Spravovali statky, stavěli mlýny a lihovary a vlastnili také říční lodě, pomocí nichž vyváželi pšenici a dováželi víno, látky a luxusní zboží²⁶. Kromě toho uměli vyrábět sklo a glazury.²⁷

¹³ Dějiny židovského národa, s. 246

¹⁴ Dějiny židovského národa, s. 246

¹⁵ Dějiny židovského národa, s. 247

¹⁶ Dějiny židovského národa, s. 246

¹⁷ Dějiny židovského národa, s. 247

¹⁸ Dějiny židovského národa, s. 247

¹⁹ Slovníček pojmů z judaismu. www.holocaust.cz [online]. [cit. 2024-2-25] Dostupné z <https://www.holocaust.cz/zdroje/slovnicek-pojmu-z-judaismu/stetl/>

²⁰ Slovníček pojmů z judaismu. www.holocaust.cz [online]. [cit. 2024-2-25] Dostupné z <https://www.holocaust.cz/zdroje/slovnicek-pojmu-z-judaismu/stetl/>

²¹ Dějiny židovského národa, s. 247

²² Dějiny židovského národa, s. 249

²³ Dějiny židovského národa, s. 249

²⁴ Dějiny židovského národa, s. 249

²⁵ Dějiny židovského národa, s. 248

²⁶ Dějiny židovského národa, s. 248

²⁷ Dějiny židovského národa, s. 248

Během třicetileté války vytvořili Židé ve východní Evropě zásobovací systém²⁸, díky kterému dokázali zásobovat vojska potřebnými potravinami a krmivem.²⁹ Vybudovali také slévárny a továrny na střelný prach.³⁰ Stali se tak pro bojující strany nepostradatelnými dodavateli zbraní, střelného prachu a potravin.³¹

Polská aristokracie pronajímala Židům kromě mlýnů, lihovarů a pivovarů i půdu.³² Šlechtici vyvíjeli na Židy neustálý tlak a zvyšovali nájemné,³³ Židé tento tlak zase přenášeli na rolníky, a to v některých oblastech vedlo k nenávisti,³⁴ což se týkalo především oblasti Ukrajiny.³⁵ Někteří židovští vůdci tušili, že by to mohlo mít negativní následky,³⁶ a už v roce 1602 na volyňském sněmu³⁷ žádali židovské nájemce, aby rolníci dostali volno o židovských svátcích jako gesto z dobré vůle³⁸. Mnoho Židů si to však nemohlo dovolit a tlak na rolníky neuvolnili.³⁹

Na sklonku jara 1648 nakonec povstali ukrajinští rolníci vedení hejtmanem Bogdanem Chmelnickým a pomoci se jim dostalo i od dněperských kozáků a krymských Tatarů.⁴⁰ Na mušce měli sice primárně polskou vrchnost a katolickou církev,⁴¹ ale silnou zášť projevovali také vůči Židům, kterých podle záznamů zemřelo 100 000⁴². Zničeno bylo asi 300 židovských obcí.⁴³ Po těchto událostech se část polských Židů rozšířila do západní Evropy

²⁸ Dějiny židovského národa, s. 250

²⁹ Dějiny židovského národa, s. 250

³⁰ Dějiny židovského národa, s. 250

³¹ Dějiny židovského národa, s. 250

³² Dějiny židovského národa, s. 253

³³ Dějiny židovského národa, s. 253

³⁴ Dějiny židovského národa, s. 254

³⁵ Dějiny židovského národa, s. 254

³⁶ Dějiny židovského národa, s. 254

³⁷ Dějiny židovského národa, s. 254

³⁸ Dějiny židovského národa, s. 254

³⁹ Dějiny židovského národa, s. 254

⁴⁰ Dějiny židovského národa, s. 254

⁴¹ Dějiny židovského národa, s. 254

⁴² Dějiny židovského národa, s. 254

⁴³ Dějiny židovského národa, s. 254

(například do Amsterdamu)⁴⁴ a někteří jedinci se rozhodli přestěhovat na americký kontinent.⁴⁵

V roce 1750 žilo v amerických koloniích 2500 Židů, z nichž většina byla aškenázská.⁴⁶ K velké aškenázské migraci došlo ovšem hlavně na přelomu 19. století a 20. století v důsledku perzekuce v carském Rusku.⁴⁷ V období holocaustu došlo k vyvraždění velké části evropských Aškenázů⁴⁸ a hlavním centrem aškenázských Židů se stalo USA.⁴⁹

1.2 Východní Židé v carském Rusku

Židé v Rusku to neměli vůbec jednoduché.⁵⁰ Carský režim bral Židy jako nepřátele⁵¹. Až do dělení Polska mezi lety 1772 až 1795 se dařilo obyvatele židovské víry do carského impéria nepouštět.⁵² To se změnilo připojením území Ukrajiny a Litvy. Bylo pro ně stanoveno pásmo (Pale), ve kterém mohli žít a které nesměli opustit⁵³. Pásmo se nejprve postupně zvětšovalo, byla do něj přidávána další území⁵⁴ a finální podoby dosáhlo v roce 1812⁵⁵. V následujících letech však byla některá území z pásma Pale opět odebrána⁵⁶. I uvnitř pásma byla však některá místa pro Židy zapovězená⁵⁷. V roce 1827

⁴⁴ Judaism: Ashkenazim. www.jewishvirtualibrary.org/ashkenazim. [online]. [cit. 2024-2-25] Dostupné z <https://www.jewishvirtualibrary.org/ashkenazim>

⁴⁵ Judaism: Ashkenazim. www.jewishvirtualibrary.org/ashkenazim. [online]. [cit. 2024-2-25] Dostupné z <https://www.jewishvirtualibrary.org/ashkenazim>

⁴⁶ Judaism: Ashkenazim. www.jewishvirtualibrary.org/ashkenazim. [online]. [cit. 2024-2-25] Dostupné z <https://www.jewishvirtualibrary.org/ashkenazim>

⁴⁷ Judaism: Ashkenazim. www.jewishvirtualibrary.org/ashkenazim. [online]. [cit. 2024-2-25] Dostupné z <https://www.jewishvirtualibrary.org/ashkenazim>

⁴⁸ Kdo jsou aškenázští Židé. [temata.rozhlas.cz](https://temata.rozhlas.cz/kdo-jsou-askenazsti-zide-7994869). [online]. [cit. 2024-2-25] Dostupné z <https://temata.rozhlas.cz/kdo-jsou-askenazsti-zide-7994869>

⁴⁹ Judaism: Ashkenazim. www.jewishvirtualibrary.org/ashkenazim. [online]. [cit. 2024-2-25] Dostupné z <https://www.jewishvirtualibrary.org/ashkenazim>

⁵⁰ Dějiny židovského národa, s. 334

⁵¹ Dějiny židovského národa, s. 344

⁵² Dějiny židovského národa, s. 344

⁵³ Dějiny židovského národa, s. 344

⁵⁴ Modern Jewish History: The Pale of Settlement www.jewishvirtualibrary.org/pale-of-settlement. [online]. [cit. 2024-2-26] Dostupné z <https://www.jewishvirtualibrary.org/pale-of-settlement>

⁵⁵ Dějiny židovského národa, s. 344

⁵⁶ Modern Jewish History: The Pale of Settlement www.jewishvirtualibrary.org/pale-of-settlement. [online]. [cit. 2024-2-26] Dostupné z <https://www.jewishvirtualibrary.org/pale-of-settlement>

⁵⁷ Dějiny židovského národa, s. 346

došlo k zesílení protižidovské perzekuce⁵⁸. Vláda usilovala o zničení židovského školství a snažila se donutit děti Židů, aby chodily do státních škol.⁵⁹ Nemohli studovat na předních vzdělávacích institucích.⁶⁰ Vedle toho jim bylo zakázáno nosit kypy a kapoty.⁶¹ Docházelo také k jejich neustálému veřejnému ponižování⁶² a v nežidovské populaci se tak udržoval postoj, že Židé jsou podřadní⁶³. Policie vůči Židům mimo Pale vedla časté razie, při kterých museli prokázat povolení k pobytu⁶⁴. Antisemitismus byl v Rusku velmi silný a vláda neprováděla žádná opatření na jeho zmírnění⁶⁵ a spíše ho ještě zesilovala⁶⁶.

V roce 1840 byl založen Výbor pro Židy, který se měl zasadit o morální výchovu Židů, které veřejnost vnímala jako polokriminální a nežádoucí živel.⁶⁷ V době vlády Alexandra II. byla některým Židům udělena práva pohybovat se mimo Pale⁶⁸. Patřili mezi ně například absolventi univerzit a lidé, kteří se zabývali lékařskými profesemi⁶⁹. Tyto úlevy však byly v roce 1881 pozastaveny z důvodu všeobecné reakce⁷⁰ a po roce 1881 byla z Pale příležitostně odebrána další místa⁷¹. Docházelo také k pogromům⁷². To vše vedlo k emigraci Židů z Ruska směrem na západ⁷³. Své domovy opouštěli ovšem také Židé z Haliče a Rumunska⁷⁴.

⁵⁸ Dějiny židovského národa, s. 345

⁵⁹ Dějiny židovského národa, s. 345

⁶⁰ Dějiny židovského národa, s. 348

⁶¹ Dějiny židovského národa, s. 345

⁶² Dějiny židovského národa, s. 347

⁶³ Dějiny židovského národa, s. 347

⁶⁴ Dějiny židovského národa, s. 347

⁶⁵ Dějiny židovského národa, s. 349

⁶⁶ Dějiny židovského národa, s. 349

⁶⁷ Dějiny židovského národa, s. 345

⁶⁸ Modern Jewish History: The Pale of Settlement www.jewishvirtualibrary.org. [online]. [cit. 2024-2-26] Dostupné z <https://www.jewishvirtuallibrary.org/pale-of-settlement>

⁶⁹ Modern Jewish History: The Pale of Settlement www.jewishvirtualibrary.org. [online]. [cit. 2024-2-26] Dostupné z <https://www.jewishvirtuallibrary.org/pale-of-settlement>

⁷⁰ Modern Jewish History: The Pale of Settlement www.jewishvirtualibrary.org. [online]. [cit. 2024-2-26] Dostupné z <https://www.jewishvirtuallibrary.org/pale-of-settlement>

⁷¹ Modern Jewish History: The Pale of Settlement www.jewishvirtualibrary.org. [online]. [cit. 2024-2-26] Dostupné z <https://www.jewishvirtuallibrary.org/pale-of-settlement>

⁷² Dějiny židovského národa, s. 350

⁷³ Dějiny židovského národa, s. 351

⁷⁴ Dějiny židovského národa, s. 351

2. Židé v Rakousku-Uhersku a v Čechách

Židé v Rakousku-Uhersku byli různorodí a je těžké je definovat jako homogenní skupinu⁷⁵. Mluvili různými jazyky a někteří z nich byli více asimilovaní než jiní.⁷⁶

Až do éry liberalismu bylo židovské obyvatelstvo Rakouska-Uherska vystavováno diskriminaci v různých směrech,⁷⁷ nemohli se například usazovat na některých místech a byli omezeni na několik profesních odvětví.⁷⁸ Omezení byla zrušena v šedesátých letech 19. století, když došlo ke kolapsu neoabsolutistického systému.⁷⁹

V roce 1867 byli Židé emancipováni a bylo jim umožněno žít i na územích, kde to bylo předtím zakázáno,⁸⁰ což vedlo ke změnám v struktuře židovského osídlení.⁸¹ Celkový počet Židů v českých zemích však stagnoval.⁸² Mnoho z nich se začalo stěhovat z venkova do měst.⁸³ To mělo za následek zánik některých židovských komunit a synagog na venkově a také postupný ústup od ortodoxní verze judaismu, mnozí Židé se k náboženství začali stavět vlažněji.⁸⁴

Židé se vystěhovali také z pražského Josefova⁸⁵ a z bývalého ghetta se stala chudinská čtvrť, kde žili Židé i nežidé.⁸⁶ Nakonec bylo rozhodnuto o

⁷⁵ Jewish life in the Habsburg Empire. *ww1.habsburger.net* [online]. [cit. 2024-2-27] Dostupné z <https://ww1.habsburger.net/en/chapters/jewish-life-habsburg-empire>

⁷⁶ Jewish life in the Habsburg Empire. *ww1.habsburger.net* [online]. [cit. 2024-2-27] Dostupné z <https://ww1.habsburger.net/en/chapters/jewish-life-habsburg-empire>

⁷⁷ Jewish life in the Habsburg Empire. *ww1.habsburger.net* [online]. [cit. 2024-2-27] Dostupné z <https://ww1.habsburger.net/en/chapters/jewish-life-habsburg-empire>

⁷⁸ Jewish life in the Habsburg Empire. *ww1.habsburger.net* [online]. [cit. 2024-2-27] Dostupné z <https://ww1.habsburger.net/en/chapters/jewish-life-habsburg-empire>

⁷⁹ Jewish life in the Habsburg Empire. *ww1.habsburger.net* [online]. [cit. 2024-2-27] Dostupné z <https://ww1.habsburger.net/en/chapters/jewish-life-habsburg-empire>

⁸⁰ Austro-Hungarian Empire, 1867-1918. *www.oxfordbibliographies.com* [online]. [cit. 2024-2-27] Dostupné z <https://www.oxfordbibliographies.com/display/document/obo-9780199840731/obo-9780199840731-0109.xml>

⁸¹ ČAPKOVÁ, Kateřina a KIEVAL, Hillel J. (ed.). *Židé v českých zemích: společná cesta dějinami*. Přeložil Tamara VOSECKÁ. Praha: NLN, 2022. ISBN 978-80-7422-815-5. Židé v českých zemích: společná cesta dějinami, s. 147

⁸² Židé v českých zemích: společná cesta dějinami, s. 147

⁸³ Židé v českých zemích: společná cesta dějinami, s. 147

⁸⁴ Židé v českých zemích: společná cesta dějinami, s. 147

⁸⁵ Židé v českých zemích: společná cesta dějinami, s. 152

⁸⁶ Židé v českých zemích: společná cesta dějinami, s. 152

přestavbě této části Prahy a na konci devatenáctého století začala její demolice. Stará čtvrť ustoupila nové zástavbě.⁸⁷ Během tohoto procesu byly zbourány tři synagogy z původních devíti⁸⁸. Došlo také ke zmenšení židovského hřbitova.⁸⁹

Mezi jedno z center židovského života se zařadila Ostrava⁹⁰, která se v té době měnila v prosperující důlní a průmyslové centrum⁹¹. K jejímu rozvoji přispěly i židovské rodiny Rotschildovi a Gutmannovi, které založily vítkovické železářny, ocelárny a uhelné doly.⁹²

Urbanizace Židů se však neobešla bez problémů.⁹³ V některých obcích je totiž zrovna nevítali⁹⁴ a jsou i případy, kdy byli přistěhovalí židé vyháněni obyvatelstvem obcí.⁹⁵ Antisemitismus se ovšem projevoval i jinými způsoby. Někteří lidé si kulturní a sociální integraci Židů nepřáli⁹⁶ a médiích se čas od času objevily antisemitské články.

⁸⁷Židé v českých zemích: společná cesta dějinami, s. 152

⁸⁸Židé v českých zemích: společná cesta dějinami, s. 152

⁸⁹Židé v českých zemích: společná cesta dějinami, s. 153

⁹⁰Židé v českých zemích: společná cesta dějinami, s. 149

⁹¹Židé v českých zemích: společná cesta dějinami, s. 149

⁹²Židé v českých zemích: společná cesta dějinami, s. 149

⁹³Židé v českých zemích: společná cesta dějinami, s. 148

⁹⁴Židé v českých zemích: společná cesta dějinami, s. 148

⁹⁵Židé v českých zemích: společná cesta dějinami, s. 148

⁹⁶Židé v českých zemích: společná cesta dějinami, s. 175

2.1 Příchod východních Židů za 1. světové války

Po vypuknutí první světové války v roce 1914⁹⁷ se z východu na západ začalo stahovat velké množství obyvatel.⁹⁸ Mezi nimi bylo i mnoho Židů. Nejméně polovina Židů žijících v Haliči a Bukovině opustila své domovy,⁹⁹ část byla vyhnána carskou armádou Ruska,¹⁰⁰ protože byly v oblastech ruské nadvlády podezřívány z kolaborace s nepřítelem.¹⁰¹ V oblasti východní fronty žily asi čtyři miliony Židů.¹⁰²

Při vrcholu uprchlické krize jich v Čechách a na Moravě bylo na 100 000.¹⁰³ Čeští a moravští Židé se jim snažili pomoci zakládáním košer vývařoven, poskytováním oblečení a také vyučováním dětí.¹⁰⁴ Jejich pobyt na našem území nebyl ale všemi obyvateli a překvapivě ani všemi českými Židy vnímán pozitivně. Například českožidovský spisovatel a právník Eduard Lederer (pocházející z Chotovin u Tábora) na ně měl vysloveně negativní názor.¹⁰⁵ Podle něj východní Židé lpí na mrtvé literě zákona¹⁰⁶ a kritizoval i jejich jazyk¹⁰⁷ a ortodoxnost.¹⁰⁸ Někteří v nich viděli obraz židovského lichváře a válečného šmelináře.¹⁰⁹ Ovšem byli tací, kteří v nich naopak

⁹⁷Židé v českých zemích: společná cesta dějinami, s. 186

⁹⁸Židé v českých zemích: společná cesta dějinami, s. 186

⁹⁹Židé v českých zemích: společná cesta dějinami, s. 186

¹⁰⁰World War I and the Jews. www.myjewishlearning.com [online]. [cit. 2024-2-28] Dostupné z <https://www.myjewishlearning.com/article/wwi-and-the-jews/>

¹⁰¹World War I and the Jews. www.myjewishlearning.com [online]. [cit. 2024-2-28] Dostupné z <https://www.myjewishlearning.com/article/wwi-and-the-jews/>

¹⁰²World War I and the Jews. www.myjewishlearning.com [online]. [cit. 2024-2-28] Dostupné z <https://www.myjewishlearning.com/article/wwi-and-the-jews/>

¹⁰³Židé v českých zemích: společná cesta dějinami, s. 187

¹⁰⁴Židé v českých zemích: společná cesta dějinami, s. 187

¹⁰⁵Židé v českých zemích: společná cesta dějinami, s. 188

¹⁰⁶Dva světy se srazily, židovští uprchlíci v českých zemích za první světové války. [clanky.rvp.cz](https://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/18733/DVA-SVETY-SE-SRAZILY-ZIDOVSTI-UPRCHLICI-V-CESKYCH-ZEMICH-ZA-PRVNI-SVETOVE-VALKY.html#:~:text=Eduard%20Lederer%3A%20%E2%80%9E%C5%BDid%C3%A9%20hali%C4%8Dt%C3%AD%20a%20%C5%BEid%C3%A9%20u%20n%C3%A1s%E2%80%9C,-%E2%80%9EBylo%20mezi%20nimi&text=Za%20nejpodstatn%C4%9Bj%C5%A1%C3%AD%20pokl%C3%A1d%C3%A1m%20jejich%20poj%C3%ADm%C3%A1n%C3%AD,aby%20se%20vy%C4%8Derpala%20ve%20formalismu.) [online]. [cit. 2024-2-28] Dostupné z <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/18733/DVA-SVETY-SE-SRAZILY-ZIDOVSTI-UPRCHLICI-V-CESKYCH-ZEMICH-ZA-PRVNI-SVETOVE-VALKY.html#:~:text=Eduard%20Lederer%3A%20%E2%80%9E%C5%BDid%C3%A9%20hali%C4%8Dt%C3%AD%20a%20%C5%BEid%C3%A9%20u%20n%C3%A1s%E2%80%9C,-%E2%80%9EBylo%20mezi%20nimi&text=Za%20nejpodstatn%C4%9Bj%C5%A1%C3%AD%20pokl%C3%A1d%C3%A1m%20jejich%20poj%C3%ADm%C3%A1n%C3%AD,aby%20se%20vy%C4%8Derpala%20ve%20formalismu.>

¹⁰⁷Tamtéž

¹⁰⁸Židé v českých zemích: společná cesta dějinami, s. 188

¹⁰⁹Židé v českých zemích: společná cesta dějinami, s. 189

spatřovali ztělesnění autentického judaismu a pro sionisty byli zdrojem plánu národní obnovy.¹¹⁰

Po znovudobytí velké části Haliče v roce 1915 bylo uprchlíkům dovoleno se vrátit,¹¹¹ ale i tak jich v Předlitavsku bez domova zůstalo asi 100 000.¹¹² Uprchlíci byli posíláni do uprchlických táborů, které byly vládou vybudovány ve snaze zamezit přílivu lidí do velkých měst.¹¹³ Na Moravě vznikly tři velké tábory pro Židy. Nacházely se v Mikulově, v Pohořelicích a v Kyjově.¹¹⁴ Byly ovšem přeplněné a šířily se v nich různé nemoci¹¹⁵.

2.2 Východní Židé v době první ČSR (Podkarpatská Rus)

V říjnu 1918 byl založen československý stát.¹¹⁶ Mnozí Židé v Čechách, na Moravě a ve Slezsku sice podporovali program Tomáše Garrigue Masaryka,¹¹⁷ ale v době převratu se objevilo antisemitské násilí a Židé se obávali, aby jim byla zaručena práva,¹¹⁸ která by je ochránila.

Už v roce 1917 například v Plzni vypukly rozsáhlé nepokoje s protižidovským podtextem kvůli problémům se zásobováním potravin.¹¹⁹ V prosinci 1918 navracející se vojáci dokonce rozpoutali pogrom v moravském Holešově, při němž zahynuli dva lidé.

Děly se ale i pozitivní změny. Díky snaze Masaryka a Národní rady židovské, která byla založena v říjnu 1918,¹²⁰ bylo v roce 1920 povoleno hlásit se k

¹¹⁰ Židé v českých zemích: společná cesta dějinami, s. 189

¹¹¹ Židé v českých zemích: společná cesta dějinami, s. 186

¹¹² Židé v českých zemích: společná cesta dějinami, s. 186

¹¹³ Židé v českých zemích: společná cesta dějinami, s. 186

¹¹⁴ Židé v českých zemích: společná cesta dějinami, s. 186

¹¹⁵ Židé v českých zemích: společná cesta dějinami, s. 186

¹¹⁶ Židé v první československé republice. www.holocaust.cz [online]. [cit. 2024-2-27]

Dostupné z <https://www.holocaust.cz/dejiny/soa/zide-v-ceskych-zemich-a-konecne-reseni-zidovske-otazky/zide-v-prvni-ceskoslovenske-republice/>

¹¹⁷ Židé v českých zemích: společná cesta dějinami, s. 195

¹¹⁸ Židé v českých zemích: společná cesta dějinami, s. 195

¹¹⁹ Židé v českých zemích: společná cesta dějinami, s. 196

¹²⁰ Židé v českých zemích: společná cesta dějinami, s. 197

židovské národnosti¹²¹ a ještě předtím byl v prosinci 1918 propuštěn Leopold Hilsner,¹²² který byl v roce 1899 neprávem obviněn z rituální vraždy Anežky Hružové.¹²³

Židovskou národnost uznávaly také další státy, kde žili aškenázští židé, jako například Sovětský svaz a Polsko¹²⁴. V pohabsburském Rakousku pokusy o její zavedení selhaly.¹²⁵

V roce 1920 odcestoval už zmiňovaný významný zástupce českožidovského hnutí Eduard Lederer na Slovensko,¹²⁶ kde měl pro státní představitele získat informace o situaci tamních Židů a o jejich vztahu k novému státu. I přes velké rozdíly mezi západními a východními Židy Lederer prohlásil, že východní Židé jsou řádnými občany ČSR.¹²⁷

Židé z Podkarpatské Rusi byli Židy i nežidy z českých zemí často považováni za židy exotické, ortodoxní, zaostálé a chudé.¹²⁸ O Podkarpatské Rusi však hovořili jako krásné zemi, která stojí za prozkoumání. Stěžovali si však na zaostalou infrastrukturu a špatnou úroveň hospodářství v těchto oblastech.¹²⁹

Židovské podpůrné organizace, které pomáhaly například i Židům cestujícím z východu na západ,¹³⁰ pomáhaly také židovské mládeži z Podkarpatské Rusi a ze Slovenska.¹³¹ Členky WIZO společně s výborem JOINT dodávaly do podkarpatských vesnic a malých měst materiální pomoc.¹³²

Východní Židé ty západní považovali za málo věřící, téměř za nežidy.¹³³ Oni sami se stranili nežidovské společnosti, zachováli staré náboženské tradice a

¹²¹Židé v českých zemích: společná cesta dějinami, s. 198

¹²²Židé v českých zemích: společná cesta dějinami, s. 195

¹²³Hilsner Leopold. www.mesto-polna.cz [online]. [cit. 2024-2-27] Dostupné z <https://www.mesto-polna.cz/hilsner-leopold/d-327200>

¹²⁴Židé v českých zemích: společná cesta dějinami, s. 198

¹²⁵Židé v českých zemích: společná cesta dějinami, s. 198

¹²⁶Židé v českých zemích: společná cesta dějinami, s. 209

¹²⁷Židé v českých zemích: společná cesta dějinami, s. 198

¹²⁸Židé v českých zemích: společná cesta dějinami, s. 209

¹²⁹Židé v českých zemích: společná cesta dějinami, s. 232

¹³⁰Židé v českých zemích: společná cesta dějinami, s. 223

¹³¹Židé v českých zemích: společná cesta dějinami, s. 232

¹³²Židé v českých zemích: společná cesta dějinami, s. 232

¹³³Židé v českých zemích: společná cesta dějinami, s. 209

byli velmi zbožní.¹³⁴ Odmítali jíst nekošer jídla, chodili v kaftanu a měli pejzy.¹³⁵ Hovořili jidiš.¹³⁶ Většina z nich žila na vesnicích a v maloměstech, ale existovala i městská centra jako Užhorod a Mukačevo.¹³⁷

Podle pražského sionistického novináře Hanse Lichtwitze, který se do Podkarpatské Rusi vydal v roce 1935,¹³⁸ zde Židé trpěli rusínským antisemitismem a narušením národnostně indiferentního prostředí Rakouska-Uherska.¹³⁹ Život Židů na Podkarpatské Rusi popisoval ve svých povídkách a etnografických reportážích i například Ivan Olbracht,¹⁴⁰ jehož matka konvertovala od judaismu ke katolictví.¹⁴¹ Ortodoxní židovské zvyky ho fascinovaly, a tak toto území často navštěvoval.¹⁴² Ve své knize *Golet v údolí* zprostředkovává pocit exotičnosti a ortodoxnost tamějších náboženských praktik.¹⁴³

2.3 Vývoj počtu východních Židů za první ČSR

V roce 1921 se na Podkarpatské Rusi 87 % Židů z 93 341 osob hlásilo k židovské národnosti, 8 % k maďarské národnosti, 4 % k rusínské národnosti a jen 1 % k československé národnosti.¹⁴⁴ V Čechách se z 79 777 Židů v témže roce k židovské národnosti hlásilo jen 15 %, zatímco 50 % se hlásilo k československé národnosti a 35 % k německé národnosti. Na Slovensku,

¹³⁴ Židé v českých zemích: společná cesta dějinami, s. 233

¹³⁵ Dva světy se srazily. Židovští uprchlíci v českých zemích za první světové války. www.nasinebocizi.cz [online]. [cit. 2024-2-26] Dostupné z <http://www.nasinebocizi.cz/metodicke-materialy/dva-svety-se-srazily-zidovsti-uprchlici-v-ceskych-zemich-za-prvni-svetove-valky/>

¹³⁶ Dva světy se srazily. Židovští uprchlíci v českých zemích za první světové války. www.nasinebocizi.cz [online]. [cit. 2024-2-26] Dostupné z <http://www.nasinebocizi.cz/metodicke-materialy/dva-svety-se-srazily-zidovsti-uprchlici-v-ceskych-zemich-za-prvni-svetove-valky/>

¹³⁷ Židé v českých zemích: společná cesta dějinami, s. 211

¹³⁸ Židé v českých zemích: společná cesta dějinami, s. 233

¹³⁹ Židé v českých zemích: společná cesta dějinami, s. 233

¹⁴⁰ Židé v českých zemích: společná cesta dějinami, s. 233

¹⁴¹ Židé v českých zemích: společná cesta dějinami, s. 233

¹⁴² Židé v českých zemích: společná cesta dějinami, s. 233

¹⁴³ Židé v českých zemích: společná cesta dějinami, s. 234

¹⁴⁴ Židé v českých zemích: společná cesta dějinami, s. 213

Moravě a Slezsku se procento Židů hlásících se k židovské národnosti blížilo 50 %.¹⁴⁵

V roce 1930 vzrostl počet Židů v Podkarpatské Rusi na 102 542. K židovské národnosti se hlásilo již 93 %, k maďarské 6 % a k rusínské a československé národnosti se v obou případech hlásilo jen 1 %.¹⁴⁶ V Čechách počet Židů klesl na 76 301. Nejvíce Židů se stále hlásilo k československé národnosti (46 %), následovanou německou národností (31 %). K židovské národnosti se hlásilo 20 % a k maďarské 1 %. Na Slovensku, Moravě a Slezsku procento Židů hlásících se k židovské národnosti stouplo v obou oblastech na 52 %.¹⁴⁷

¹⁴⁵ Židé v českých zemích: společná cesta dějinami, s. 213

¹⁴⁶ Židé v českých zemích: společná cesta dějinami, s. 213

¹⁴⁷ Židé v českých zemích: společná cesta dějinami, s. 213

3. Osudy rodiny Viléma Katze

Rodina Katzových žila v Milevsku v dnešní Sokolovské ulici č. p. 192.¹⁴⁸

V době, kdy zde žili Katzovi, se tato ulice jmenovala Kalinova.¹⁴⁹

Nejlépe zmapovaným členem rodiny je Vilém Katz, který byl učitelem náboženství a matrikářem.¹⁵⁰ Narodil se 4. října 1902 v městečku Naglonya, které je od roku 1934 součástí obce Lónya.¹⁵¹ Ta se nachází u hranic s dnešní Ukrajinou na území Maďarska.¹⁵² Domovskou příslušnost měli Katzovi v politickém okrese Mukačevo v Maďarsku a později se přestěhovali do Pardubic.¹⁵³

V Pardubicích Vilém vykonával vojenskou službu.¹⁵⁴ Po skončení vojenské povinnosti se oženil s Olgou Steindlerovou, narozenou 7. listopadu 1903¹⁵⁵ v Drážkově u Sedlčan.¹⁵⁶ Spolu měli dva syny, kteří se jmenovali Josef (*14. 10. 1935)¹⁵⁷ a Karel (* 20. 5. 1934).¹⁵⁸

Po smrti milevského rabína pana Bedřicha Schnabla v roce 1935¹⁵⁹ absolvoval Vilém Katz zkoušky a byl stanoven prozatímním zástupcem

¹⁴⁸ ŠINDELÁŘ, Vladimír. Židé na Milevsku. Milevské muzeum, 2005. s. 45

¹⁴⁹ ŠINDELÁŘ, Vladimír. Židé na Milevsku. Milevské muzeum, 2005. s. 9

¹⁵⁰ STEINOVÁ, Iva. Even zikaron: paměť židovských náhrobních kamenů. [Praha]: Sdružení přátel Lázeňského hosta, 2019. ISBN 978-80-903978-6-6, s. 39

¹⁵¹ STEINOVÁ, Iva. Even zikaron: paměť židovských náhrobních kamenů. [Praha]: Sdružení přátel Lázeňského hosta, 2019. ISBN 978-80-903978-6-6, s. 39

¹⁵² Lónya. [en.m.wikipedia.org](https://en.m.wikipedia.org/wiki/L%C3%B3nya) [online]. [cit. 2024-3-1] Dostupné z: <https://en.m.wikipedia.org/wiki/L%C3%B3nya>

¹⁵³ STEINOVÁ, Iva. Even zikaron: paměť židovských náhrobních kamenů. [Praha]: Sdružení přátel Lázeňského hosta, 2019. ISBN 978-80-903978-6-6, s. 39

¹⁵⁴ STEINOVÁ, Iva. Even zikaron: paměť židovských náhrobních kamenů. [Praha]: Sdružení přátel Lázeňského hosta, 2019. ISBN 978-80-903978-6-6, s. 39

¹⁵⁵ Olga Otylie Katz. [www.geni.com](https://www.geni.com/people/Olga-Otylie-Katz/6000000023753413385) [online]. [cit. 2024-3-1].

Dostupné z <https://www.geni.com/people/Olga-Otylie-Katz/6000000023753413385>

¹⁵⁶ STEINOVÁ, Iva. Even zikaron: paměť židovských náhrobních kamenů. [Praha]: Sdružení přátel Lázeňského hosta, 2019. ISBN 978-80-903978-6-6, s. 40

¹⁵⁷ Josef Katz. [www.geni.com](https://www.geni.com/people/Josef-Katz/6000000023753157675) [online]. [cit. 2024-3-1].

Dostupné z <https://www.geni.com/people/Josef-Katz/6000000023753157675>

¹⁵⁸ Karel Katz. [www.geni.com](https://www.geni.com/people/Karel-Katz/6000000023753154545) [online]. [cit. 2024-3-1].

Dostupné z <https://www.geni.com/people/Karel-Katz/6000000023753154545>

¹⁵⁹ STEINOVÁ, Iva. Even zikaron: paměť židovských náhrobních kamenů. [Praha]: Sdružení přátel Lázeňského hosta, 2019. ISBN 978-80-903978-6-6, s. 40

zesnulého rabína.¹⁶⁰ Kvůli jeho nedostatečnému vzdělání však Nejvyšší rada svazů židovských náboženských obcí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku nevyslovila souhlas se jmenováním rabínem.¹⁶¹ Pan Katz totiž prošel pouze čtyřmi třídami měšťanské školy, což nebylo dostačující pro tuto pozici. Podmínkou pro rabíny bylo ukončení vyššího gymnázia s dobrým prospěchem.¹⁶² Milevskou židovskou komunitou byl však ctěný a lidmi byl i tak označován jako rabín.¹⁶³

Jeho případ je dokladem skutečnosti, že mezi českými Židy, nábožensky spíše vlašnými, bylo v té době nedostatek vhodných adeptů na pozici rabína. Vilém Katz, i když relativně málo vzdělaný, byl díky svému „východnímu“ původu vybaven potřebnými znalostmi a dovednostmi.

Vilém Katz měl pro Milevsko velký přínos. Opsal totiž texty náhrobků na milevském židovském hřbitově, a to i ty, které by již v dnešní době nebylo možné přecíst.¹⁶⁴ Úsilí, které do své práce na hřbitově vložil, však tehdy nebylo oceněno.¹⁶⁵ Během léta 1936 pořídil ke každému náhrobku fotografii.¹⁶⁶ Jen pár dní před transportem do Terezína se rozhodl poslat opisy náhrobků řediteli tehdejšího Ústředního židovského muzea v Praze a díky

¹⁶⁰STEINOVÁ, Iva. Even zikaron: paměť židovských náhrobních kamenů. [Praha]: Sdružení přátel Lázeňského hosta, 2019. ISBN 978-80-903978-6-6, s. 40

¹⁶¹STEINOVÁ, Iva. Even zikaron: paměť židovských náhrobních kamenů. [Praha]: Sdružení přátel Lázeňského hosta, 2019. ISBN 978-80-903978-6-6, s. 40

¹⁶²STEINOVÁ, Iva. Even zikaron: paměť židovských náhrobních kamenů. [Praha]: Sdružení přátel Lázeňského hosta, 2019. ISBN 978-80-903978-6-6, s. 40

¹⁶³STEINOVÁ, Iva. Even zikaron: paměť židovských náhrobních kamenů. [Praha]: Sdružení přátel Lázeňského hosta, 2019. ISBN 978-80-903978-6-6, s. 41

¹⁶⁴STEINOVÁ, Iva. Even zikaron: paměť židovských náhrobních kamenů. [Praha]: Sdružení přátel Lázeňského hosta, 2019. ISBN 978-80-903978-6-6, s. 41

¹⁶⁵STEINOVÁ, Iva. Even zikaron: paměť židovských náhrobních kamenů. [Praha]: Sdružení přátel Lázeňského hosta, 2019. ISBN 978-80-903978-6-6, s. 40

¹⁶⁶STEINOVÁ, Iva. Even zikaron: paměť židovských náhrobních kamenů. [Praha]: Sdružení přátel Lázeňského hosta, 2019. ISBN 978-80-903978-6-6, s. 43

tomu jeho práce nevyšla vniveč.¹⁶⁷ Dopis, který do muzea poslal, se dochoval.¹⁶⁸

Rodina Katzových byla deportována 12. listopadu 1942 transportem Bz, č.311 Tábor-Terezín.¹⁶⁹ Tímto transportem jelo 652 lidí, přežilo jich pouze 32.¹⁷⁰ Z Terezína byli Katzovi deportováni už 20. ledna 1943¹⁷¹ transportem Cq, č.389¹⁷² do Osvětimi, kde byli zavražděni.¹⁷³ Transportem jelo 2000 lidí, přežil pouze jeden člověk.¹⁷⁴

Jméno Viléma Katze je v Milevsku uvedeno na pamětní desce zdejších obětí šoa, která je umístěna na budově bývalé synagogy¹⁷⁵ v Sokolovské ulici. Kromě této zmínky Katzovi v Milevsku nic nepřipomíná, a tak i přes svůj velký přínos pro historii a oblibu mezi místními byl Vilém Katz téměř zapomenut¹⁷⁶.

3.1 Historie domu rodiny Katzových

V roce 1890 v domě č. p. 192 bydlela katolická rodina.¹⁷⁷ Rodina Zemanových se skládala z manželů Františka a Marie Zemanových.¹⁷⁸

¹⁶⁷STEINOVÁ, Iva. Even zikaron: paměť židovských náhrobních kamenů. [Praha]: Sdružení přátel Lázeňského hosta, 2019. ISBN 978-80-903978-6-6, s. 43

¹⁶⁸STEINOVÁ, Iva. Even zikaron: paměť židovských náhrobních kamenů. [Praha]: Sdružení přátel Lázeňského hosta, 2019. ISBN 978-80-903978-6-6, s. 42

¹⁶⁹Transport Bz (12.11.1942). <https://www.holocaust.cz/> [online]. [cit. 2024-4-8] Dostupné z <https://www.holocaust.cz/transport/120-bz-tabor-terezin/>

¹⁷⁰Transport Bz (12.11.1942). <https://www.holocaust.cz/> [online]. [cit. 2024-4-8] Dostupné z <https://www.holocaust.cz/transport/120-bz-tabor-terezin/>

¹⁷¹ŠINDELÁŘ, Vladimír. Židé na Milevsku. Milevské muzeum, 2005. s. 45

¹⁷²Transport Cq (20.1.1942). <https://www.holocaust.cz/> [online]. [cit. 2024-4-8] Dostupné z <https://www.holocaust.cz/transport/34-cq-terezin-osvetim/>

¹⁷³ŠINDELÁŘ, Vladimír. Židé na Milevsku. Milevské muzeum, 2005. s. 45

¹⁷⁴Transport Cq (20.1.1942). <https://www.holocaust.cz/> [online]. [cit. 2024-4-8] Dostupné z <https://www.holocaust.cz/transport/34-cq-terezin-osvetim/>

¹⁷⁵STEINOVÁ, Iva. Even zikaron: paměť židovských náhrobních kamenů. [Praha]: Sdružení přátel Lázeňského hosta, 2019. ISBN 978-80-903978-6-6, s. 43

¹⁷⁶STEINOVÁ, Iva. Even zikaron: paměť židovských náhrobních kamenů. [Praha]: Sdružení přátel Lázeňského hosta, 2019. ISBN 978-80-903978-6-6, s. 43

¹⁷⁷Sčítání lidu 1890 (soudní okres Milevsko). <https://digi.ceskearchivy.cz/Introduction> [online]. [cit. 2024-3-1] Dostupné z <https://digi.ceskearchivy.cz/603654>

¹⁷⁸Sčítání lidu 1890 (soudní okres Milevsko). <https://digi.ceskearchivy.cz/Introduction> [online]. [cit. 2024-3-1] Dostupné z <https://digi.ceskearchivy.cz/603654>

František byl sládek a nájemce pivovaru.¹⁷⁹ Kromě již zmíněných manželů zde žily i jejich děti, které se jmenovaly Hedvika a Klára.¹⁸⁰ Měli služku Marii Michálkovou.¹⁸¹

O deset let později v roce 1900 už měl dům židovské obyvatele, konkrétně zde bydleli bratři Šimon a Karel Kohnovi¹⁸². Jako nájemník je z nich uveden Šimon Kohn.¹⁸³ Stejně jako předešlí obyvatelé měli služku¹⁸⁴.

V záznamech z roku 1910 zjistíme, že v domě bydlela rodina Schnablových.¹⁸⁵ Rodina byla izraelského náboženského vyznání a pan Schnabl byl až do své smrti v roce 1935 rabínem.¹⁸⁶ Celá rodina Schnablových (včetně jejich služby) žila v Milevsku od roku 1906.¹⁸⁷ Dále zde bydlela Kamila Straková, jejich neteř, a to od roku 1908.¹⁸⁸ Manželé Schnablovi měli čtyři děti.¹⁸⁹ V roce 1921 v domě žili už jen manželé Schnablovi s novou služkou¹⁹⁰, která se jmenovala Antonie Šindelářová.¹⁹¹ Jejich potomci včetně jejich neteře v tomto domě v roce 1921 již nežili.¹⁹²

¹⁷⁹Sčítání lidu 1890 (soudní okres Milevsko). <https://digi.ceskearchivy.cz/Introduction> [online]. [cit. 2024-3-1] Dostupné z <https://digi.ceskearchivy.cz/603654>

¹⁸⁰Sčítání lidu 1890 (soudní okres Milevsko). <https://digi.ceskearchivy.cz/Introduction> [online]. [cit. 2024-3-1] Dostupné z <https://digi.ceskearchivy.cz/603654>

¹⁸¹Sčítání lidu 1890 (soudní okres Milevsko). <https://digi.ceskearchivy.cz/Introduction> [online]. [cit. 2024-3-1] Dostupné z <https://digi.ceskearchivy.cz/603654>

¹⁸²Sčítání lidu 1900 (soudní okres Milevsko). <https://digi.ceskearchivy.cz/Introduction> [online]. [cit. 2024-3-1] Dostupné z <https://digi.ceskearchivy.cz/603788>

¹⁸³Sčítání lidu 1900 (soudní okres Milevsko). <https://digi.ceskearchivy.cz/Introduction> [online]. [cit. 2024-3-1] Dostupné z <https://digi.ceskearchivy.cz/603788>

¹⁸⁴Sčítání lidu 1900 (soudní okres Milevsko). <https://digi.ceskearchivy.cz/Introduction> [online]. [cit. 2024-3-1] Dostupné z <https://digi.ceskearchivy.cz/603788>

¹⁸⁵Sčítání lidu 1910 (soudní okres Milevsko). <https://digi.ceskearchivy.cz/Introduction> [online]. [cit. 2024-3-1] Dostupné z <https://digi.ceskearchivy.cz/603925>

¹⁸⁶STEINOVÁ, Iva. Even zikaron: paměť židovských náhrobních kamenů. [Praha]: Sdružení přátel Lázeňského hosta, 2019. ISBN 978-80-903978-6-6, s. 40

¹⁸⁷Sčítání lidu 1910 (soudní okres Milevsko). <https://digi.ceskearchivy.cz/Introduction> [online]. [cit. 2024-3-1] Dostupné z <https://digi.ceskearchivy.cz/603925>

¹⁸⁸Sčítání lidu 1910 (soudní okres Milevsko). <https://digi.ceskearchivy.cz/Introduction> [online]. [cit. 2024-3-1] Dostupné z <https://digi.ceskearchivy.cz/603925>

¹⁸⁹Sčítání lidu 1910 (soudní okres Milevsko). <https://digi.ceskearchivy.cz/Introduction> [online]. [cit. 2024-3-1] Dostupné z <https://digi.ceskearchivy.cz/603925>

¹⁹⁰Sčítání lidu 1921 (soudní okres Milevsko). <https://digi.ceskearchivy.cz/Introduction> [online]. [cit. 2024-3-1] Dostupné z <https://digi.ceskearchivy.cz/601214>

¹⁹¹Sčítání lidu 1921 (soudní okres Milevsko). <https://digi.ceskearchivy.cz/Introduction> [online]. [cit. 2024-3-1] Dostupné z <https://digi.ceskearchivy.cz/601214>

¹⁹²Sčítání lidu 1921 (soudní okres Milevsko). <https://digi.ceskearchivy.cz/Introduction> [online]. [cit. 2024-3-1] Dostupné z <https://digi.ceskearchivy.cz/601214>

Závěr

Ve své maturitní práci jsem se snažil přehledně zmapovat klíčové informace o východních Židech a událostech, jež na ně měly vliv. Zabýval jsem se obecnou historií židovské populace východní Evropy a dále jsem analyzoval události v carském Rusku, které pro židovskou komunitu představovaly značné výzvy. Mé zkoumání následně pokračovalo studiem situace židovských obyvatel v Rakousku-Uhersku a Československu.

V závěru své práce jsem se zaměřil na osud rodiny rabína Viléma Katze, který se přistěhoval do Čech z východní části prvorepublikového Československa. Došel jsem k poznání, že na jeho příchod do Milevska a instalaci do funkce zastupujícího rabína měl vliv právě jeho původ. Také jsem stručně popsal historii jejich domu od konce devatenáctého století až po dobu, kdy se stal jejich domovem. Jejich dům, na první pohled zdánlivě obyčejný, ukrývá, stejně jako mnoho dalších domů židovských rodin, které v Milevsku denně míváme a bereme je jako samozřejmost, kus významné a mimořádně tragické části židovské historie. Do projektu Kamenů zmizelých byla tato historie v Milevsku pouze málokomu známá. Ani malé město jako Milevsko neuniklo holocaustu.

Je mi ctí, že jsem mohl přispět k odkrývání informací o židovských rodinách z Milevska a že instalace pamětních kamenů, připomínajících naše zesnulé židovské spoluobčany, byla úspěšná a že položené kameny budou tyto nevinné obyvatele připomínat náhodným kolemjdoucím.

Sekundární prameny a literatura

DNA ze středověkého Německa vypovídá o aškenázských Židech. www.israel.cz. [online]. Dostupné z <https://www.israel.cz/2022/12/dna-ze-stredovekeho-nemecka-vypovida-o-askenazskych-zidech/>

Kdo jsou aškenázští Židé. *temata.rozhlas.cz*. [online].
Dostupné z <https://temata.rozhlas.cz/kdo-jsou-askenazsti-zide-7994869>

Judaism: Ashkenazim. www.jewishvirtuallibrary.org. [online].
Dostupné z <https://www.jewishvirtuallibrary.org/ashkenazim>

JOHNSON, Paul. *Dějiny židovského národa*. Přeložil Věra LAMPEROVÁ, přeložil Jan LAMPER. Praha: Rozmluvy, 1995. ISBN 80-85336-31-6. "

Slovníček pojmů z judaismu. www.holocaust.cz [online].
Dostupné z <https://www.holocaust.cz/zdroje/slovnicek-pojmu-z-judaismu/stetl/>

Modern Jewish History: The Pale of Settlement www.jewishvirtuallibrary.org. [online].
Dostupné z <https://www.jewishvirtuallibrary.org/pale-of-settlement>

Jewish life in the Habsburg Empire. *ww1.habsburger.net* [online].
Dostupné z <https://ww1.habsburger.net/en/chapters/jewish-life-habsburg-empire>

Austro-Hungarian Empire, 1867-1918. www.oxfordbibliographies.com [online].
Dostupné z:
<https://www.oxfordbibliographies.com/display/document/obo-9780199840731/obo-9780199840731-0109.xml>

ČAPKOVÁ, Kateřina a KIEVAL, Hillel J. (ed.). *Židé v českých zemích: společná cesta dějinami*. Přeložil Tamara VOSECKÁ. Praha: NLN, 2022. ISBN 978-80-7422-815-5.

World War I and the Jews. *www.myjewishlearning.com* [online].
Dostupné z <https://www.myjewishlearning.com/article/wwi-and-the-jews/>

Dva světy se srazily, židovští uprchlíci v českých zemích za první světové války. *clanky.rvp.cz* [online].
Dostupné z:
<https://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/18733/DVA-SVETY-SE-SRAZILY-ZIDOVSTI-UPRCHLICI-V-CESKYCH-ZEMICH-ZA-PRVNI-SVETOVE-VALKY.html#:~:text=Eduard%20Lederer%3A%20%E2%80%9E%C5%BDid%3%A9%20%08Dt%3%AD%20a%20%C5%BEid%3%A9%20u%20n%3%A1s%E2%80%9C,-%E2%80%9EBylo%20mezi%20nimi&text=Za%20nejpodstatn%C4%9Bj%C5%A1%C3%AD%20pokl%C3%A1d%C3%A1m%20jejich%20poj%C3%ADm%C3%A1n%C3%AD,aby%20se%20vy%C4%8Derpala%20ve%20formalismu.>

Dva světy se srazily. Židovští uprchlíci v českých zemích za první světové války. www.nasinebocizi.cz [online]. Dostupné z <http://www.nasinebocizi.cz/metodicke-materialy/dva-svety-se-srazily-zidovsti-uprchlici-v-ceskych-zemich-za-prvni-svetove-valky/>

Židé v první československé republice. www.holocaust.cz [online].
Dostupné z <https://www.holocaust.cz/dejiny/soa/zide-v-ceskych-zemich-a-konecne-reseni-zidovske-otazky/zide-v-prvni-ceskoslovenske-republice/>

Hilsner Leopold. www.mesto-polna.cz [online].
Dostupné z <https://www.mesto-polna.cz/hilsner-leopold/d-327200>

ŠINDELÁŘ, Vladimír. Židé na Milevsku. Milevské muzeum, 2005.

STEINOVÁ, Iva. Even zikaron: paměť židovských náhrobních kamenů. [Praha]: Sdružení přátel Lázeňského hosta, 2019. ISBN 978-80-903978-6-6

Primární prameny a literatura

Transport Bz <https://www.holocaust.cz/> [online]

Dostupné z <https://www.holocaust.cz/transport/120-bz-tabor-terezin/>

Transport Cq <https://www.holocaust.cz/> [online]

Dostupné z <https://www.holocaust.cz/transport/34-cq-terezin-osvetim/>

Lónya. en.m.wikipedia.org [online].

Dostupné z <https://en.m.wikipedia.org/wiki/L%C3%B3nya>

Olga Otylie Katz. www.geni.com [online].

Dostupné z <https://www.geni.com/people/Olga-Otylie-Katz/6000000023753413385>

Josef Katz. www.geni.com [online].

Dostupné z <https://www.geni.com/people/Josef-Katz/6000000023753157675>

Karel Katz. www.geni.com [online].

Dostupné z <https://www.geni.com/people/Karel-Katz/6000000023753154545>

Sčítání lidu 1890 (soudní okres Milevsko). <https://digi.ceskearchivy.cz/Introduction> [online].

Dostupné z <https://digi.ceskearchivy.cz/603654> "

Sčítání lidu 1900 (soudní okres Milevsko). <https://digi.ceskearchivy.cz/Introduction> [online].

Dostupné z <https://digi.ceskearchivy.cz/603788>

Sčítání lidu 1910 (soudní okres Milevsko). <https://digi.ceskearchivy.cz/Introduction> [online].

Dostupné z <https://digi.ceskearchivy.cz/603925>

Sčítání lidu 1921 (soudní okres Milevsko). <https://digi.ceskearchivy.cz/Introduction> [online].

Dostupné z <https://digi.ceskearchivy.cz/601214>

Přílohy

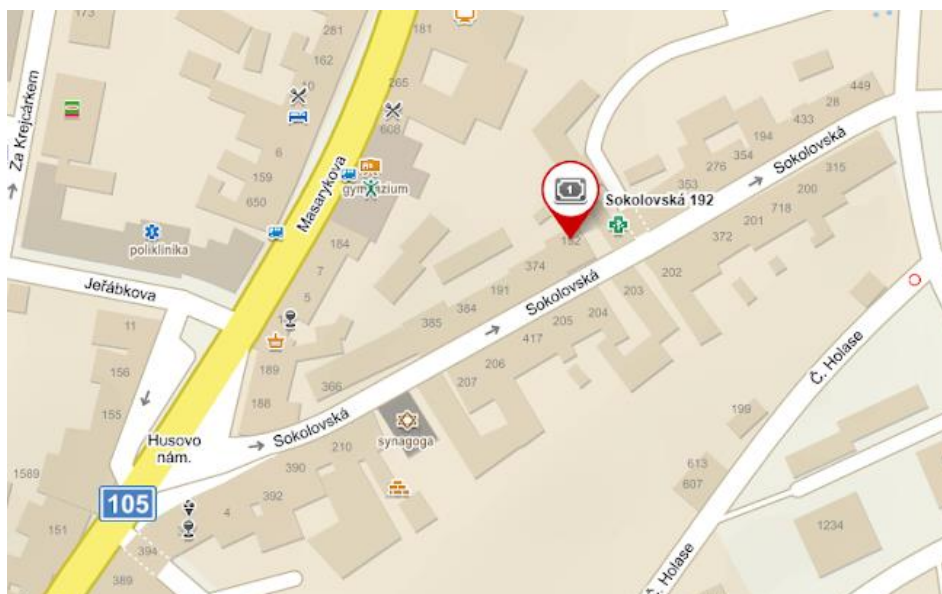
1. Vilém Katz
[Vilém Katz \(1902–1943\) - Genealogy \(geni.com\)](#)
2. Olga Katzová
[Olga Otylie Katz \(Steindler\) \(1903–1943\) - Genealogy \(geni.com\)](#)
3. Karel Katz
[Karel Katz \(1934–1943\) - Genealogy \(geni.com\)](#)
4. Josef Katz
[Josef Katz \(1935–1943\) - Genealogy \(geni.com\)](#)
5. Bydliště Katzových
<https://mapy.cz/s/gazetenoce>
6. Dopis, který Vilém Katz zaslal řediteli tehdejšího Ústředního židovského muzea v Praze
STEINOVÁ, Iva. Even zikaron: paměť židovských náhrobních kamenů. [Praha]: Sdružení přátel Lázeňského hosta, 2019. ISBN 978-80-903978-6-6

Vilém Katz,
Milevsko.

Dne 3. listopadu 1942.

Vážený pán

Karel Rind, c/o ústř. museum žno.

v Praze.

Vážený pane řediteli !

V příloze Vám zasílám několik soukromých listů, které dle mého názoru mají museální hodnotu. Ten patent je sice reprodukce atakových tam bude dost, ty listy jsou však opisy poníků na židovským hřbitově v Milevsku a ke každému je malá fotka.

Celý jedno léto jsem proležel na hřbitově v r. 1936, než jsem ty opisy pořídil. Chtěl jsem založit album a každý nápis pod fotkou přeložit a řadově očíslovat. Bohužel nebyl žádný zájem se strany mých pánů, jelikož se domnívali, že jsme zde pevně zakořenění. Na to přece nikdo nepomyslel, že zde budeme jednou existovat jen v mizeu.

1797. Tíha našich hříchů na nás doléhá a nadešla naše smutná hodina loučení. Poneseme to však se srdcem statečným s pevnou nadějí ve VSEMOHOCÍHO, že nás nikde neopustí a že nám poskytne tolik duševních i fisických sil, abychom to přežili a dočkali se radostného návratu do klidu a míru. "evíme, zda co se s námi právě děje není k našemu dobru. Co Bůh činí vždy dobře činí.

Poroučím se Vám tedy se srdečným pozdravem a s upřímným přáním, abyste se zde ještě dlouho zdržel po nás, vlastně, abyste se zde dočkal našeho návratu. Buďte hodně zdravý a žehnej Vám Bůh !

Váš oddaný:

P.S. Pracujete prý s p. prof. Voskinem.
prosím vyřídíte mé upřímné sbohem
a srdečné přání všeho dobrého.

